

PAKIET MATERIAŁÓW DYDAKTYCZNYCH

do kształcenia na odległość dla nauczycieli
geografii szkół ponadpodstawowych

Projekt „Wsparcie placówek doskonalenia nauczycieli i bibliotek pedagogicznych w realizacji zadań związanych z przygotowaniem i wsparciem nauczycieli w prowadzeniu kształcenia na odległość”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Materiał opracowany w ramach grantu
przez Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Ełku

SCENARIUSZ 1

1 z 1

SCENARIUSZ ZAJĘĆ DLA:
uczniów klasy II szkoły ponadpodstawowej

PROWADZONYCH PRZEZ:
nauczycieli geografii

TEMAT:

Zróżnicowanie demograficzne społeczeństw.

CELE KSZTAŁCENIA – WYMAGANIA OGÓLNE:

Poznanie zagadnień dotyczących zróżnicowania demograficznego społeczeństw.

PODSTAWA PROGRAMOWA:

pkt. XXI Wybrane problemy społeczne współczesnego świata: problemy demograficzne, skutki migracji, problemy uchodźstwa, handel ludźmi na świecie, niewolnictwo, wykorzystywanie pracy dzieci i pracowników w krajach o niskich kosztach pracy, bezrobocie, prześladowania religijne i nietolerancja.

Uczeń:

- charakteryzuje problemy demograficzne w skali globalnej i krajowej (starzenie demograficzne, eksplozja ludnościowa, migracje, uchodźstwo), podając ich przyczyny oraz skutki;
- formułuje hipotezy dotyczące wpływu procesów starzenia się ludności na życie społeczne i gospodarkę, ze szczególnym uwzględnieniem Europy;
- wyróżnia problemy związane z migracjami (dobrowolnymi i przymusowymi) i uchodźstwem ludności w skali globalnej i krajowej;
- klasyfikuje migracje oraz charakteryzuje przebieg ważniejszych fal migracyjnych historycznych i współczesnych na świecie;
- uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie oraz przedstawia przykłady wpływu wykluczania grup ludności na życie społeczne i gospodarcze państw.

TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE:

Wiadomości

A – Uczeń zna:

- typy struktur demograficznych społeczeństw.

B – Uczeń wyjaśnia:

- znaczenie terminów: struktura wieku, struktura płci, piramida wieku i płci, współczynnik feminizacji i maskulinizacji, struktura zatrudnienia, sektory zatrudnienia, bezrobocie, wskaźnik aktywności zawodowej;
- przyczyny starzenia się społeczeństw, krajów wysoko rozwiniętych.

Umiejętności

C – Uczeń potrafi:

- podać cechy społeczeństwa młodego,
- przedstawić przyczyny oraz konsekwencje bezrobocia na świecie.

D – Uczeń potrafi:

- dokonać analizy piramidy wieku i płci.

Postawy

Kształcenie świadomości potrzeby tolerancji w sytuacji współczesnych wyzwań demograficznych.

Kształcenie umiejętności myślenia przyczynowo-skutkowego.

Kształcenie umiejętności opracowywania i prezentacji danych.

METODY PRACY:

- wykład,
- pogadanka,
- burza mózgów.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- komputer (lub inne urządzenie) z dostępem do internetu, wyposażony w mikrofon i kamerę,
- prezentacja multimedialna,
- arkusz Excel.

PRZEWIDYWANY CZAS: 60- 90 min (cykl lekcji)

PROPONOWANY PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Nauczyciel przed lekcją (np. tydzień) prosi uczniów o:

Przypomnienie podstawowych pojęć z poprzedniego etapu edukacyjnego dotyczących demografii.

Faza wprowadzająca:

Czynności organizacyjne (sprawdzenie obecności, udostępnienie prezentacji).

Faza realizacyjna:

Czynności nauczyciela i uczniów	Adnotacje	Numer slajdu
1. Wprowadzenie: Nauczyciel rozpoczyna lekcję od cytatu. Pytanie do uczniów o znaczenie słów. Burza mózgów.	Cytat pochodzi z książki Chucka Pahlaniuka znanego m.in. z „Podziemnego kręgu”. Wydźwięk słów prowadzi do refleksji nad zjawiskiem globalizacji i jej znaczenia dla współczesnych procesów demograficznych.	2
2. Nauczyciel przedstawia zmiany w oczekiwanej średniej długości życia ludzkiego od średniowiecza. Pytanie: Kiedy dokonał się największy skok? Dlaczego akurat wtedy? W których krajach żyje się najdłużej? Dlaczego?	Największy skok dokonał się w wieku XX. Przyczyną była poprawa warunków sanitarnych i postęp medyczny spowodowany rozwojem gospodarczym.	3
3. Najdłużej żyjąca kobieta na świecie. Jean Louise Calment		4 5
4. Jak odnaleźć pozostałe kraje w klasyfikacji?	Wyszukiwarka Google:	6

<p>Które miejsce zajmuje Polska? Jakie kraje znajdują się na końcu listy? Dlaczego? Dlaczego stosunkowo wysoko rozwinięte państwo RPA jest tak nisko? Burza mózgów.</p>	<p>Wpisać: oczekiwana długość życia na świecie https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_pa%C5%84stw_%C5%9Bwiata_wed%C5%82ug_oczekiwanej_d%C5%82ugo%C5%9Bci_%C5%BCycia</p> <p>Należy wykazać bardzo niski stopień rozwoju gospodarczego państw, co skutkuje niskim poziomem medycyny. Dodatkowo można przytoczyć zjawisko charakterystycznych chorób strefy międzyzwrotnikowej typu cholera i malaria. W przypadku RPA należy wykazać ponad 30- procentowe populacyjne zakażenie AIDS, HIV. Mogą pojawić się jako przykłady również czynniki kulturowe, czyli ryzykowne plemienne zabiegi pseudomedyczne.</p>	
<p>5. Nauczyciel przedstawia wykres obrazujący rosnącą wartość dla średniej oczekiwanej długości życia w Polsce.</p>		7
<p>6. Na przykładzie wykresu słupkowego nauczyciel podaje przykłady państw takich jak Kuba i Haiti uzmysławiając uczniom, że zjawisko rosnącej oczekiwanej długości życia jest charakterystyczne nie tylko dla państw bogatych, ale również i biednych.</p>	<p>Należy nadmienić, że dynamika wzrostu jest jednak w państwach biedniejszych wolniejsza.</p>	8

<p>7. Wykresy obrazujące średnią oczekiwaną długość życia i jej dynamikę zmian dla polskich kobiet i mężczyzn na tle państw wysoko rozwiniętych.</p> <p>Pytanie: Dlaczego polscy mężczyźni żyją o wiele krócej niż mieszkający na Zachodzie? Burza mózgów</p>	<p>Wartości rosnące dla Polski jak i innych krajów. Wciąż pozostaje jednak zauważalna znacząca różnica na niekorzyść Polski.</p> <p>Przyczynami niskich wskaźników dla Polskich mężczyzn mogą być:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykonywanie ciężkich prac fizycznych, - niechęć do profilaktyki zdrowotnej, - alkoholizm, palenie papierosów. 	<p>9 10</p>
<p>8. Pytanie: Czy da się wykazać pewną prawidłowość geograficzną analizując mapę- kartogram obrazującą średnią oczekiwaną długość życia w państwach Europejskich?</p>	<p>Tak. Z pewnymi wyjątkami. Im dalej na wschód, tym współczynnik jest niższy.</p>	<p>11</p>
<p>9. Jak wygląda sytuacja w kontekście całego świata. Wskaż regiony w których współczynniki są wyższe i regiony w których są niższe.</p>	<p>W dużej mierze granica między państwami o wysokim współczynniku i niskim pokrywa się z linią Brandta oddzielającą państwa bogatej północy i biednego południa.</p>	<p>12</p>
<p>10. Powrót do kwestii Afryki i zachorowalności na AIDS i HIV. Znacznie więcej przypadków na południu kontynentu. Jakie mogą być tego przyczyny? Burza mózgów.</p>	<p>Główną rolę ograwiają czynniki kulturowe. Północ kontynentu kojarzona jest z silnymi wpływami konserwatywnego islamu.</p>	<p>13</p>
<p>11. Piramida wieku. Uczniowie określają charakterystyczne cechy piramidy progresywnej i zastojowej.</p>		<p>14 15 16 17</p>
<p>12. Jak wykonać piramidę samemu w programie Excel ?</p>	<p>Uczniowie na kanale YT oglądają krótki tutorial.</p>	<p>18</p>

Uczniowie w programie Excel wprowadzają własne dane (realne) i projektują własną piramidę wieku.	https://www.youtube.com/watch?v=TWKaawCWG_Q	
13. Pytanie do uczniów: ilu ludzi mieszka w Europie? Jak wygląda demografia Europy na tle innych kontynentów?	Ludność Europy to około 750 mln ludzi. Demograficznie Europa prezentuje się najslabiej ze wszystkich kontynentów.	19 20
14. Jak zmieniała się liczba mieszkańców Europy na przestrzeni ostatnich 300 lat i jakie są prognozy na następne 50 lat? Analiza wykresu.		21
15. Kryzys migracyjny 2015 r. Nauczyciel przedstawia ciąg przyczynowo- skutkowy prowadzący do zmian politycznych.	Propaganda antymigracyjna doprowadziła w konsekwencji do referendum i wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej.	23 24 25 26
16. Analiza mapy. Trasy migrantów w 2015 i państwa, które przyjęły najwięcej uchodźców. Uczniowie opisują trasy i rozpoznają państwa		27
17. Tabela wykazująca liczbę imigrantów, którzy przybyli do Europy od 2009 do 2016. Pytanie do uczniów: czy napływające masy migrantów zmieniły strukturę demograficzną Europy?	Przedstawiane niczym najazd Hunów migracje z lat 2009-2016 doprowadziły do zwiększenia liczby ludności Europy o około 3 mln ludzi. Przy 741 mln ludności Europy nawet taka liczba nie odegra dużej roli w odmłodzeniu społeczeństw europejskich.	28
18. W jaki sposób została zatrzymana fala migracji? Rozpoznajcie postać ze zdjęcia.	Postać ze zdjęcia to prezydent Turcji Erdogan, który podpisał umowę z Unią Europejską. Skutkiem tej umowy jest zatrzymanie imigrantów	29

	w Turcji w potężnych obozach i w trudnych do życia warunkach.	
19. Migracje w kulturze. Pytanie do uczniów: jak odbierasz te zdjęcia i rysunki?		30 31 32
20. Pytanie do uczniów: Jakie mogą być przyczyny migracji? Dlaczego ludzie pozostawiają swoje domy i udają się w nieznaną?	Należy wykazać przyczyny: wojny, konflikty etniczne i wyznaniowe, wysokie bezrobocie, brak środków do życia.	33
21. Tabelka do wypełnienia. Burza mózgów.	<p>Wysoki przyrost naturalny w Polsce Czy to jest możliwe?</p> <p>Tak. W Polsce dzietność w 2021 wyniosła 1,39, czyli bardzo nisko, ale Polki na emigracji w Irlandii posiadają 2,01 dziecka.</p> <p>Co takiego ma Irlandia a czego nie ma Polska? Możemy uwzględnić wysoki poziom rozwoju gospodarczego, korzystne zasiłki dla rodzin z dziećmi, korzystniejszą sytuację mieszkaniową itd.</p> <p>Jakie szanse daje wysoki przyrost naturalny? Odpowiednia ilość rąk do pracy w rozwijającej się gospodarce. Niższe obciążenie obywateli np. kosztem wypłacania emerytur.</p> <p>Argumenty przeciw: Zbyt mała liczba mieszkań. Wysokie koszty budowy domu w stosunku do zarobków. Niskie zarobki. Utrudnienia w pracy zawodowej. Model rodziny 2 +1.</p>	

	<p>Zagrożenia związane z możliwym wysokim przyrostem naturalnym. Niedostosowanie infrastruktury związanej ze szkołami i przedszkolami. Wysokie wydatki na powyższe.</p> <p>W obliczu niewystarczających możliwości czasowych zapracowanych rodziców możliwy rozwój zachowań patologicznych i uzależnień.</p>	
<p>22. Piramidy wieku w różnych państwach. Pytanie do uczniów: w których państwach sytuacja demograficzna będzie się poprawiać a przynajmniej nie ulegnie pogorszeniu?</p>	<p>Należy wykazać przykłady Turcji oraz Irlandii.</p>	<p>35</p>
<p>23. Współczynnik dzietności. Mapa kartogram do analizy. Pytanie do uczniów: w których państwach ten współczynnik jest najwyższy? Uczniowie wyszukują w Internecie państwa o najwyższym współczynniku dzietności. Znajdują miejsce Polski.</p>	<p>Wyszukiwarka Google: Należy wpisać: współczynnik dzietności https://pl.wikipedia.org/wiki/Wsp%C3%B3lczynnik_dzietno%C5%9Bci https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_pa%C5%84stw_%C5%9Bwiata_wed%C5%82ug_wsp%C3%B3lczynnika_dzietno%C5%9Bci</p>	<p>36 37</p>
<p>24. Nauczyciel przedstawia, czym jest struktura płci oraz jak obliczać</p>	<p>Można wskazać przykład Chin i skutek polityki jednego dziecka,</p>	<p>38 39</p>

<p>współczynnik feminizacji i maskulinizacji.</p> <p>Mapa- kartogram- współczynnik feminizacji.</p> <p>Pytanie do uczniów: dlaczego w niektórych państwach i regionach jest więcej mężczyzn, mimo iż to kobiety żyją dłużej?</p>	<p>która doprowadziła do licznych aborcji i śmierci dziewczynek, które są w kulturze Dalekiego Wschodu mniej pożądane przez rodziców.</p> <p>W krajach islamskich można wykazać słaby dostęp kobiet do usług medycznych.</p>	<p>40 41</p>
<p>25. W zależności od czasu realizacji na koniec lekcji nauczyciel oprócz rekapitulacji pierwotnej może polecić do obejrzenia film na YT- „Teoria rozwoju demograficznego” Jeżeli zabraknie czasu, uczniowie mogą obejrzeć go w ramach pracy samodzielnej.</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=O60dITdUZnQ&t=429s</p>	

EWALUACJA ZAJĘĆ:

1. Zachęcenie uczniów do podzielenia się wnioskami – czy wiedza na temat demografii jest ważna dla przyszłości Europy? Do jakich refleksji przyczyniły się informacje z lekcji?
2. Co warto lub – czego nie warto robić, żeby dać sobie szansę na długie życie?
3. Dyskusja.

BIBLIOGRAFIA:

1. Rachwał T., Kilar W., „Oblicza Geografii 2”, Nowa Era, Warszawa 2021
2. Stokowski F., „Demografia”, PWE, Warszawa 2019
3. Grabowska G., Kowalik W., Wnuk G., „Ziemia i ludzie”, SOP, Toruń 2005
4. <https://www.polskawliczbach.pl/>

ZAŁĄCZNIKI:

1. Excel wykres demograficzny- jak go stworzyć?

<https://drive.google.com/file/d/1t6QeHbehL-zaAB1UsdQAZRzsoTUwPujW/view?usp=sharing>

dostępny online [dostęp: 07.11.2021]

2. Teoria rozwoju demograficznego.

https://drive.google.com/file/d/1cxT_JsJwC9hBTv5unPlh5niFagB4tBIC/view?usp=sharing

dostępny online [dostęp: 07.11.2021]

3. Prezentacja: „Rozwój demograficzny”

https://docs.google.com/presentation/d/11ohoC3xlvuXDrG_K0aV_MIHc_h-bEL1N/edit?usp=sharing&oid=111248246122082149184&rtpof=true&sd=true

dostępny online [dostęp: 07.11.2021]

4. Struktura demograficzna ćwiczenia

<https://docs.google.com/document/d/1nrEeSkkvIYtCHYs4IdmMAbJsijHglwoZ/edit?usp=sharing&oid=111248246122082149184&rtpof=true&sd=true>

dostępny online [dostęp: 07.11.2021]